नेपाली र बान्तावा भाषाका शब्दवर्गको तुलनात्मक अध्ययन

याशिका राई
परीक्षा क्रमाङ्क : २१४००९९ (२०७४/२०१८)
क्याम्पस रोल नं. : ११५ (२०७२/२०७३)
त्रि.वि.दर्ता.नं.:९-३-०२१४-०४३५-२०१५
शैक्षिक वर्ष : २०७२/२०७३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षण विभागअन्तर्गत
स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपा शि (५९८) पाठ्याशंको
प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधपत्र

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
सुन्दरहरैँचा, मोरङ
२०७५/२०१८

प्रतिबद्धता पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषाशिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनका लागि प्रस्तुत **नेपाली र बान्तावा भाषाका शब्दवर्गको तुलनात्मक अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्रग्रन्थ प्रबन्ध वा प्रतिवेदन अर्को प्रयोजनको लागि कही कतै पेस नगरेको र अनुसन्धान कार्य अत्यन्त मौलिक रहेको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

मिति : २०७५।०५।२१

याशिका राई

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
सुकुना बहुमुखी क्याम्पस
इन्द्रपुर, मोरङ
☎ ०२१-५४५६१७
०२१-५४५७१७

निर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषाशिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षमा नेपा.शि.५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनको प्रस्तुत *नेपाली र बान्तावा भाषाका शब्दवर्गको तुलनात्मक अध्ययन* शीर्षकको शोधपत्र शोधार्थी याशिका राईले मेरो निर्देशनमा रही मिहिनेत र लगनशीलताका साथ तयार पार्नु भएकाले यस शोधपत्रप्रति म सन्तुष्ट छु । अतः यस शोधपत्रको मूल्याङ्कनका लागि विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७५।०५।२१

उपप्रा. दीपकप्रसाद न्यौपाने
शोधनिर्देशक
नेपाली शिक्षा विभाग
सुकुना बहुमुखी क्याम्पस
सुन्दरहरैँचा, मोरङ

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा सम्बन्धनप्राप्त

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

SUKUNA MULTIPLE CAMPUS

(स्नातकोत्तर तह कार्यक्रम)

सुन्दरहरैंचा, मोरङ

SUNDARHARAINCHA, MORANG

स्था.: २०४८

(विश्वविद्यालय अनुदान आयोग बाट QAA प्राप्त)

☏ ०२१-५४५६१७

☏ ०२१-५४५७१७

फ्याक्स : ०२१-५४५७१७

सूचना बोर्ड सेवा १६१८०२१५४५७१७

E-mail: sukunac@yahoo.com

Web site: www.sukuna.edu.np

पत्र सङ्ख्या

चलानीनम्बर

मिति २०७५/ /

विषय : स्वीकृति पत्र ।

त्रिवि शिक्षाशास्त्र सङ्काय, सुकुना वहुमुखी क्याम्पस सुन्दरहरैंचा, मोरङको नेपाली शिक्षा शिक्षण विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तहका शोधकर्ता ....ले शोधपत्र लेखन (नेपा. शि. ५९८) को प्रयोजनका लागि तयार पारी प्रस्तुत गर्नुभएको .. .. शीर्षकको शोधपत्र नेपाली शिक्षा स्नातकोत्तर तहका लागि उपयुक्त देखिएकाले मूल्याङ्कन् गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

विभागीय प्रमुख : उपप्राध्यापक, मेघनारायण श्रेष्ठ, हस्ताक्षर ....

शोध निर्देशक : हस्ताक्षर ....

बाह्य परीक्षक : प्रा. डा. रामप्रसाद भट्टराई, हस्ताक्षर ....

बाह्य परीक्षण मिति (Viva Date) : इस्वी सन् ....अक्टोवर २०१८, वि. सं. मिति : २०७५/ /

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली विभाग एम.एड. दोस्रो वर्षको आंशिक आवश्यकता पूरा गर्न **नेपाली र बान्तावा भाषाका शब्दवर्गको तुलनात्मक अध्ययन** शीर्षकमा यो शोधपत्र तयार गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्ने कार्यमा प्रारम्भदेखि अन्त्यसम्म नियमित सुपरीवेक्षण मार्गनिर्देशन र अमूल्य सुझाव दिनुहुने शोध निर्देशक श्री दीपकप्रसाद न्यौपानेज्यूलाई हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । शोधपत्र तयार गर्दा अमूल्य सुझाव दिनुहुने र स्वीकृति प्रदान गरी दिनुहुने विभागीय प्रमुख श्री मेघनारायण श्रेष्ठज्यूलाई हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । त्यसै गरी प्रशासनिक रूपमा सहयोग गर्नुहुने क्याम्पस प्रमुख प्रेमप्रसाद भट्टराईज्यूलाई हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । साथै यस विभागका सम्पूर्ण आदरणीय गुरुहरूप्रति आभार प्रकट गर्दछु । मलाई यो अध्ययनका लागि आवश्यक पर्ने सन्दर्भ सामग्रीहरू उपलब्ध गराइ सहयोग गर्नु हुने सुकुना बहुमुखी क्याम्पस पुस्तकालय परिवारलाई हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

अध्ययनको क्रममा तथ्याङ्क एवम् सूचना उपलब्ध गराएर सहयोग पुऱ्याउनु हुने सम्पूर्ण व्यक्तिहरूप्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । साथै अध्ययनको क्रममा अमूल्य सहयोग र सुझाव दिनु हुने मेरो बाबु बुद्धिवीर राई र आमा इन्द्रकुमारी राई लगायत मेरो परिवारको सम्पूर्ण सदस्यहरू तथा मित्रहरूप्रति पनि आभार व्यक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रलाई कम्प्युटर टाइपमा सहयोग गर्नुहुने टिना कम्प्युटर तथा सेटिङ र बेन्डिङमा सहयोग गर्नुहुने सौजन्य डेस्कटप बिर्तामोडकी मैया बराललाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

मिति : २०७५।०५।२२ याशिका राई

शोधसार

शोधशीर्षक : नेपाली र बान्तावा भाषाका शब्दवर्गको तुलनात्मक अध्ययन

शोधार्थी : याशिका राई

शोधनिर्देशक : उपप्रा. दीपकप्रसाद न्योपाने

विभाग/ क्याम्पस : नेपाली भाषा शिक्षण विभाग, सुकुना बहुमुखी क्याम्पस, मोरङ

पृष्ठ सङ्ख्या : ६२

शैक्षिक वर्ष : २०७३/२०७४

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय सुकुना बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको पाठ्यांश नेपा.शि. ५९८ को पूर्तिको प्रयोजनार्थ तयार पारिएको हो । यस शोधकार्य पुस्तकालयीय, भेटवार्ता, प्रश्नावली, क्षेत्र अध्ययन विधि, भाषा विशेषज्ञहरूको उपयुक्त रायअनुसार अवलम्बन गरी तयार पारिएको हो ।

यस शोधपत्रको अध्याय एकमा अध्ययनको पृष्ठभूमि, समस्याकथन, अध्ययनको उद्देश्य, अध्ययनको महत्त्व र अध्ययनको परिसीमा रहेका छन् । अध्याय दुईमा सम्बन्धित साहित्यको पुनरवलोकन र अवधारणात्मक ढाँचा, सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरवलोकन, सम्बन्धित साहित्यको पुनरवलोकन, पुनरवलोकनको उपादेयता र सैद्धान्तिक/अवधारणात्मक ढाँचा शब्दवर्गको वर्गीकरण सम्बन्धी उल्लेख गरिएको छ

अध्याय तीनमा अध्ययनको विधि र प्रक्रिया, अध्ययनको ढाँचा र विधि, तथ्याङ्क सङ्कलनका साधन र तरिका, तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषण प्रक्रिया समेटिएको छ ।

अध्याय चारमा नतिजा र छलफल जसमा नेपालमा बान्तावा भाषाको स्थितिलाई प्रस्तुत गरिएको छ । वि.स. २०६८ को बान्तावा भाषी वक्ताको भाषिक तथ्याङ्कलाई हेर्दा २०५८ को भन्दा घटेर १३२५८३ मा झरेको पाइन्छ । वक्ता सङ्ख्या घटेको भए तापनि भाषाको संरक्षण र संवर्द्धनमा सरोकारवाला सक्रिय रहेको पाइन्छ । बान्तावा भाषा सम्बन्धी खोज अनुसन्धान गर्दा निक्लाबुङ गाउँपालिकालाई मुख्य थलो बनाइएको छ ।

नेपाली र बान्तावा दुवै भाषामा शब्दवर्गलाई नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रिया, क्रियायोगी, नामयोगी, संयोजक, विस्मयादिबोधक, निपात गरी नौ वर्गमा विभाजन गरेको पाइन्छ, । यस शोधपत्रमा ती प्रत्येक वर्गका उपवर्गहरूको उदाहरणसहित तुलनातमक अध्ययन गरिएको छ । नेपाली भाषाको सर्वनाममा एकवचन र बहुवचन मात्र व्यवस्था भए पनि बान्तावा भाषामा एकवचन, द्विवचन र बहुवचनको व्यवस्था पाइन्छ । साथै प्रत्येक वर्गका सरल र जटिल गरी दुई उपवर्गहरूको उदहरणसहित नेपाली भाषासँग तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ । नेपाली र बान्तावा भाषामा शब्दहरूको वर्गीकरणमा समानता पाइए पनि उपवर्गहरूमा भिन्नता पाइन्छ ।

अध्याय पाँचमा शोधका निष्कर्ष र सुझावहरू रहेको छ । जसमा नीतिगत तह, अभ्यास तह र अनुसन्धान तह गरी सुझावहरूलाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

विषयसूची

प्रतिबद्धता पत्र क

सिफारिस पत्र ख

स्वीकृति पत्र ग

कृतज्ञता ज्ञापन घ

शोधसार ङ

विषयसूची छ

तालिकासूची झ

परिच्छेद एक : परिचय

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि १

१.२ समस्याको कथन ३

१.३ अध्ययनको उद्देश्य ३

१.४ अध्ययनको महत्त्व ३

१.५ अध्ययनको परिसीमा ४

परिच्छेद दुई : सम्बन्धित साहित्यको पुनरवलोकन र अवधारणात्मक ढाँचा

२.१ सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरवलोकन ५

२.२ सम्बन्धित साहित्यको पुनरवलोकन ६

२.३ पुनरवलोकनको उपादेयता ९

२.४ सैद्धान्तिक / अवधारणात्मक ढाँचा १०

परिच्छेद तीन : अध्ययनको विधि र प्रक्रिया

३.१ अध्ययनको ढाँचा र विधि १२

३.२ जनसङ्ख्या, नमुना र नमुना छनोट रणनीति १२

३.३ अध्ययनको क्षेत्र १२

३.४ तथ्याङ्क सङ्कलनका साधन र तरिका १३

३.५ तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया १३

३.५ तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषण प्रक्रिया १४

परिच्छेद चार : नतिजा र छलफल

४.१ नेपालमा बान्तावा भाषाको स्थिति १५
४.१.१ बान्तावा जातिको परिचय १७
४.१.२ बान्तावा जातिको पाछाहरू १८
४.१.३ बान्तावा जातिको बसोबास क्षेत्र १९
४.१.४ बान्तावा भाषाको भाषिका २०
४.२ शब्दवर्ग २४
४.३ नेपाली र बान्तावा भाषाका शब्दवर्गको तुलनात्मक अध्ययन २५
४.३.१ नाम २५
४.३.२ सर्वनाम ३०
४.३.३ विशेषण ३६
४.३.४ क्रियापद ४१
४.३.५ क्रियायोगी ४४
४.३.६ नामयोगी ४७
४.३.७ संयोजक ४९
४.३.८ विस्मयादिबोधक ५१
४.३.९ निपात ५३
४.४ प्राप्ति तथा सारांश ५५
४.४.१ प्राप्ति ५५
४.४.२ सारांश ५६

परिच्छेद पाँच : निष्कर्ष र सुझावहरू

५.१ निष्कर्ष ५८
५.२ सुझावहरू ५९
५.२.१ नीतिगत तह ५९
५.२.२ अभ्यास तह ६०
५.२.३ अनुसन्धान तह ६०

तालिका सूची

क.स. **शीर्षक**

तालिका १ :	राई समूहका भाषाहरू	१६
तालिका २ :	बान्तावा भाषाको क्षेत्रगत भाषिक भेद	२१
तालिका ३ :	बान्तावा भाषाको शब्दगत भाषिक भेद	२२
तालिका ४ :	बान्तावा भाषाका वाक्यगत भाषिक भेद	२३
तालिका ५ :	क्रियापद (सरल र जटिल क्रियापद)	४२
तालिका ६ :	क्रियायोगी (सरल र जटिल क्रियायोगी)	४५
तालिका७ :	संयोजक	५०